दित्ये यदधिष्ठितम्। इदमेव हि वेदान्ता नेतिनेति प्रचक्षते। शिव उवाच। इत्युक्त्वा हर्षसम्पन्ना भर्तुरादाय बालकम्। स्तनपानं ददौ तस्मै ततः सा दीपवत्सला। द्वितीयाचन्द्रवद्बालो वृद्धिं यातो दिने दिने"। जरासन्धशब्दे तस्य द्वैमातुरत्वं दृश्यम्। "हते हिडम्बरिपुणा राज्ञि द्वैमातुरे युधि" माघः।

द्वैमातृक पु॰ द्वे मातराविव पालिके अस्य द्विमातृक ततः स्वार्थे अण्। नदीवृष्टिजलजनितशस्यपालिते देशे राजनि॰।

द्वैयहकाल्य त्रि॰ द्व्यहरूपः कालो यस्य तस्य भावः ष्यञ्। द्वादान्ताभ्यां य्वाभ्यां पूर्वमैच्। द्व्यहकालजातस्य भावे। "द्वैयहकाल्ये तु यथान्यायम्" जै॰ सू॰ "द्वैयहकाल्ये क्रियमाणे यथान्यायं कृतं भवति तस्मात् द्वैयहकाल्यं स्यात्। चोदकः तथा अनुगृहीतो भवति पक्षतौ हि श्रूयते। "पूर्वेद्युः अग्निं गृह्णाति उत्तरमहर्देवतां यजेत्" इति। तस्मात् द्व्यहकालम् एकमभिनिर्वर्त्य तदहरेवोपक्रम्याऽपरेद्युः परिसमापयेत् भा॰ "वचनाद्द्वैककाल्यं स्यात्" सू॰ "नैतदेवं द्व्यहकाला विकृतयो भवेयुः इति सद्यस्कालाः स्युः" शबरभा॰।

द्वैयह्निक त्रि॰ द्वयोरह्नोर्भवः "द्विगोर्वा रात्र्यहःसंवत्सराच्च" पा॰ पक्षे ठञ् समासान्तविधेरनित्यत्वात् न टच् सूत्रे रात्र्यहरिति नान्ततया निर्देशात् सि॰ कौ॰। अह्नादेशः। द्वयोरह्नोर्भवे। [ऐच्। द्वयोराहावयोर्भवे।

द्वैयाहाविक त्रि॰ द्वयोराहावयोर्निपानयोर्भवः धूमा॰ वुञ्

द्वैरथ न॰ द्वौ रथौ यत्र युद्धे स्वार्थे अण्। द्वाभ्यामेव रथाभ्यामुपलक्षिते युद्धे। "द्वैरथेनास्तु वै शान्तिस्तव च श्रम वा नृप!" भा॰ व॰ ७८ अ॰। "चिकीर्षन् द्वैरथं युद्धमभ्ययान्मधुसूदनम्" हरिवं॰ ११८ अ॰।

द्वैरात्रिक त्रि॰ द्वयो रात्र्योर्भवः "द्विगोर्वा रात्र्यहःसंवत्सराच्च" पक्षे ठञ्। द्वयोरात्र्योर्भवे। अत्रापि समासान्तविधेरनित्यत्वात् न समासान्तः सूत्रे रात्रीति निर्देशात् पक्षे ख द्विरात्रीण तत्रार्थे त्रि॰।

द्वैराश्य न॰ द्वौ राशी यस्य तस्य भावः ष्यञ्। द्विविधराशियुक्तत्वे।

द्वैविध्य न॰ द्विविधस्य भावः ष्यञ्। प्रकारद्वये "द्वैविध्यं तु भवेद्व्याप्तेरन्वयव्यतिरेकतः" भाषा॰।

द्वैषणीया स्त्री द्वेषणमेव स्वार्थे अण् द्वैषणं तदर्हति छ। नागवल्लीभेदे राजनि॰।

द्वैसमिक त्रि॰ द्वयोः समयोर्वर्षयोर्भवः समायाः यत् "द्विगोष्ठंश्च" पा॰ पक्षे ठञ्। वर्षद्वयभवे।

द्वैहायन न॰ द्विहायनस्य भावः युवा॰ अण्। द्विवर्षवयस्कभावे

द्व्यंश न॰ द्वयोरंशयोः समाहारः पात्रा॰ न ङीप्। भागद्वये "वैश्यापुत्रो हरेद्द्व्यंशम्" मनुः। "द्व्यंशहरो ह्यर्द्धहरो वा पुत्रवित्तार्जनात् पिता" दायभा॰।

द्व्यक्ष त्रि॰ द्वे अक्षिणी यस्य ष समा॰। नेत्रद्वययुते स्त्रियां ङीष्। "द्व्यक्षीं त्र्यक्षीं ललाटाक्षीम्" भा॰ व॰ २७९ अ॰। नानाराक्षस्युक्तौ।

द्व्यक्षर न॰ द्वे अक्षरे यत्र। १वर्णद्वयात्मके मन्त्रभेदे शक्तिमन्त्ररूपायां २विद्यायां स्त्री गौरा॰ ङीष्। "रामेति द्व्यक्षरं नाम मानभङ्गः पिनाकिनः"। "यजेति द्व्यक्षरं द्व्यक्षरो वषट्कारः" तैत्ति॰ सं॰ १।६।१२।

द्व्यङ्गुल त्रि॰ द्वे अङ्गुल्यौ प्रमाणमस्य तद्धितार्थद्विगुः प्रमाणार्थकमात्रचः "प्रमाणे लोद्विगोर्नित्यम्" वा॰ लुक् अच् समा॰। १अङ्गुलीद्वयमिते। द्वयोरङ्गुल्योः समाहारः अच् समा॰। २अङ्गुलीद्वये न॰। "फलके द्व्यङ्गुलान्तरे" कात्या॰ श्रौ॰ ८।५।२५। "अर्काङ्गुला तु सूच्यग्रा काष्ठी द्व्यङ्गुलमूलिका" ज्यो॰ त॰।

द्व्यञ्जल त्रि॰ द्वयोरञ्जल्योः समाहारः अ समा॰। १अञ्जलिद्वये। द्वाभ्यामञ्जलिभ्यां क्रीतः ठञ् तस्य अभ्यर्द्धपूर्वेत्यादिना लुकि न अ समा॰। प्रमाणे लोद्विगोर्नित्यम् वार्त्ति॰ लुपि तु वा अच्। २अञ्जलिद्वयमिते त्रि॰ "प्रत्तं जलं द्व्यञ्जलमन्तिकेऽपाम्" भट्टिः।

द्व्यणुक न॰ द्वौ अणू कारणे यस्य कप्। परमाणुद्वयारब्धे कार्य्यद्रव्यभेदे "विषयोद्व्यणुकादिस्तु ब्रह्माण्डान्त उदाहृतः" भाषा॰ आरम्भवादशब्दे ७९७ पृ॰ दृश्यम्।

द्व्यर्थ त्रि॰ द्वौ अर्थौ यस्य। १अर्थद्वययुते शब्दादौ "द्व्यर्थः पचिः" महाभाष्यम्। २द्विप्रयोजनके कार्य्यभेदे च "आम्रश्च सिक्तः पितरश्च तृप्ता एका क्रिया द्व्यर्थकरीह लोके" वायुपु॰। समाहारद्वि॰ पात्रा॰। अर्थद्वये न॰।

द्व्यशीति स्त्री द्व्यधिका अशीतिः अशीतिपर्य्युदासात् न आत्। १द्व्यधिकाशीतिसंख्यायां २तदन्विते च एकव॰ ततः पूरणे डट् द्व्यशीत तमप् द्व्यशीतितम तत्पूरणे त्रि॰। डटि स्त्रियां ङीप्। द्व्यशीतियुतं शतादि ड। द्व्यशीत द्व्यशीतियुते शतादौ त्रि॰।

द्व्यष्ट न॰ द्वे हेमरूप्ये अश्नुते कारणतया व्याप्नोति अश-क्त। ताम्रे अमरः। [पुंस्त्वम्। दिनद्वये।